

10 december 1959

U 14219/59 - C 46 - P1/PS9.

FA. 9837/17

GEHEIM

Land: Belgisch Congo.

Onderwerp: Schets van de huidige politieke situatie in Belgisch Congo.

Referenties:

Feitelijke datum: November 1959.

Datum van waarneming: Begin december 1959.

Bron: Geschoold waarnemer.

Opmerkingen:

Verzonden aan: de Minister van Buitenlandse Zaken.

Aan Zijne Excellentie Prof. Dr. J.E. de QUAY
Minister-President

Plein 1813 no. 4

's-GRAVENHAGE.

SCHEETS VAN DE HUIDIGE POLITIEKE SITUATIE IN
BEIGISCH CONGO

1. Bij vele Europeanen, vooral in de Beneden- en Midden-Congo, ontbreekt vertrouwen in de toekomst. De Belgische regering in Belgisch Congo heeft verscheidene vertrouwelijke berichten aan de ambtenaren doen uitgaan naar aanleiding van de in die kringen heersende ontmoediging. De regering zoekt naar factoren die er toe kunnen bijdragen de geest in het ambtenarencorps te verbeteren. Onder deze factoren valt vertrouwen dat andere staten in de toekomst van Belgisch Congo hebben, welk vertrouwen zij door bepaalde daden tonen.
2. Ook in de kringen der zakenwereld, vooral in Leopoldstad en in de gehele Beneden-Congo, bestaan sombere opvattingen over de toekomst van het gebied. Verscheidene ondernemingen, en zeker niet alleen de kleinere, zijn er reeds toe overgegaan zich vertrouwelijk in verbinding te stellen met hen die zij de nieuwe machthebbers achten. Zo ontvangt de Abako, naar moet worden aangenomen, van Europese zijde steun. Men hoopt dat deze belangen op die wijze veilig gesteld kunnen worden. Het zou echter onjuist zijn ten aanzien van het zakenleven in dit opzicht te generaliseren. Zo heerst bijvoorbeeld in de Katanga, en in het bijzonder in Elisabethstad, een geheel andere geest. Men gaat er aldaar van uit, dat een zeer grote provinciale economie aan de Katanga zal worden gegeven en men de toekomst alsnog met vertrouwen tegemoet kan zien.
3. Hoe de situatie in Belgisch Congo werkelijk wordt beoordeeld door degenen die er particuliere belangen hebben, blijkt uit het feit, dat geen enkele onderneming en geen enkele particulier meer geld op de banken in Belgisch Congo laat staan dan voor de behoeften van iedere dag nodig is.

4. Een ander verschijnsel dat zich voordoet, is dat van grote onrust in alle delen van Belgisch Congo. Deze onrust ontstaat doordat met de vermindering van het Europees gezag, tal van geringe conflicten, die vroeger door de autoriteit van de overheid werden onderdrukt, thans tot uitbarstingen aanleiding geven. Deze conflicten worden aangewakkerd door inheemse politieke leiders. In dit opzicht kunnen tweeërlei botsingen worden onderscheiden, zodanige die tegen de Europeanen zijn gericht en degene die voortkomen uit onderlinge conflicten van de inheemsen, in het bijzonder het wederopleven van stammentegenstellingen. De onrust die tegen de Europeanen gericht is, komt gemeenlijk voort uit maatregelen van de overheid waarvan de bevolking meent, dat fundamentele rechten worden aangetast, zoals het recht van vereniging en vergadering en het recht van vrije meningsuiting, speciaal persvrijheid. Nog zeer onlangs vonden bloedige botsingen plaats naar aanleiding van het verbieden van een sectarische inheemse godsdienst-oefening te Matadi. Dergelijke botsingen richten zich speciaal tegen georganiseerde instellingen die men in het bijzonder representatief acht voor de Europese tegenwoordigheid in Belgisch Congo, namelijk de Katholieke Kerk en het leger. Ook bij de vele botsingen die het gevolg zijn van stammentegenstellingen zijn de onlusten telkens overgeslagen in onlusten tegen Europeanen.

5. Een bijzonder ernstige factor bij het geheel van de situatie in Belgisch Congo is, dat openlijk ook door de hoogste autoriteiten die met de ordebe-waring zijn belast, hoge leden van het Parket bijvoor-beeld, wordt toegegeven, dat niet voldoende krachten aanwezig zijn in Belgisch Congo om de orde te bewaren. Partioulriere personen zijn zelfs wanneer zij gebruik maken van hoofdwegen of van openbare vervoermiddelen, zodra zij

buiten de allergrootste centra zijn, blootgesteld aan onverwachte aanvallen en genoodzaakt zichzelf met vuurwapens te verdedigen. De verkoop van vuurwapens is dan ook in de laatste tijd zeer toegenomen en wordt zelfs, zij het niet officieel, door de overheid aangehouden. Er zijn aanvallen gedaan op Europeanen, die daartoe allerlei aanleiding gaven. Toen zij de overheid verweten niet voldoende ordemaatregelen te hebben genomen, werd geantwoord, dat er op gerekend wordt dat men ook zichzelf met vuurwapens eventueel kan verdedigen. Hierdoor is in vele gevallen de verhouding tussen Europeanen en inheemsen verscherpt. Wanneer het buitenlanders betreft uit Europese landen, die hierbij eventueel betrokken zijn, wordt de situatie nog pijnlijker dan wanneer het Belgen betreft.

6. Zoals vermeld is de verhouding van de inheemse bevolking onder meer tegenover het leger gespannen. Er zijn twee militaire bases in Belgisch Congo, namelijk die te Kamina en die te Itona, de eerste ver in het binnenland gelegen, de tweede in de Beneden-Congo. Het is typerend, dat naar aanleiding van het, waarschijnlijk zeer gerechtvaardigde, ontslag van een viertal werklieden een zeer grote menigte een protestbetoging voor de laatstgenoemde basis heeft gehouden. De soldaten zijn blijkbaar zenuwachtig geworden en hebben granaten in de menigte gegooid, waardoor ook volgens officiële berichten meer dan 200 gewonden zijn gemaakt. Hoewel slechts enkele personen ernstig waren gewond en de meesten na verbonden te zijn weer naar huis konden gaan, is dit voorval symptomatisch voor de verhouding van militairen en inheemse bevolking en voor voorvallen die telkens en misschien nog met veel ernstiger gevolgen kunnen worden verwacht. Wat de tweede militaire basis Kamina betreft, hebben zich tot nog toe geen bepaalde betogingen tegen de militairen voorgedaan van de zijde van de inheemse bevolking. Het is er

echter niet ver van af geweest. De Belgische overheid in Belgisch Congo heeft namelijk een traditioneel hoofd in Kamina gehandhaafd tegen de uitgesproken wil van de volksvertegenwoordigers aldaar. Dit heeft toen de vice-gouverneur-generaal, de Heer SCHOELLER, de plaats bezocht, aanleiding gegeven tot zeer uitgebreide betogingen die een grote mate van conflictstof in zich droegen, en waarbij naar schatting vier tot vijf duizend personen betrokken waren. Het is aan de tact van de vice-gouverneur-generaal te danken dat deze betogingen in de plaats zelf waar de militaire basis is gelegen, niet tot nog veel ernstiger gevolgen aanleiding heeft gegeven.

Hierbij komt, dat de militaire leiding, zoals dit veelal het geval is, ook in andere landen, nu niet bepaald openstaat voor nationalistische gevoelens en voor het streven van de inheemse bevolking om zichzelf te doen gelden. Na de gebeurtenissen van 4 januari is dit op een onbewaakt ogenblik door de Generaal JANSSEN in een interview met de pers uitgesproken, toen hij zeide, dat de enige methode die men tegenover de Congolese bevolking kon gebruiken was die van de kracht. Hoewel later de militairen, door een verbod van de zijde van de burgerlijke overheid, zich nimmer meer omtrent enige aangelegenheid van politieke of sociale aard in het openbaar hebben uitgelaten, is uit informatie van vele zijden gebleken, dat de geest bij de militairen in beide kampen zeer anti-Congolees is. Dit kan voortdurend tot onheuse behandeling en tot conflictstof aanleiding geven.

7. Het ligt in de bedoeling van de Belgische autoriteiten om als de politieke situatie in de Congo kritiek wordt, het militair kamp te Kamina te ontruimen en de troepen te Itona (Neder-Congo) te concentreren.

8. In ieder geval staat vast - het wordt door allen, van de hoogstgeplaatste tot de lager geplaatste bestuursambtenaren en ook door de leiders van particuliere ondernemingen verklaard -, dat Belgisch Congo in 1960 een tijd van grote onrust tegemoet gaat, die zal beginnen reeds direct na de verkiezingen die deze maand zullen worden gehouden. Er zal naar ieders oordeel een machtsstrijd tussen politieke leiders ontstaan, die nog des te ernstiger zal zijn, wanneer bepaalde partijen of groepen hun volgelingen er toe brengen zich van stemming te onthouden. Zoals de Heer KASA-VUBU reeds verklaarde in een persinterview met een Europees journalist die hem daaromtrent een vraag stelde, zullen degenen die niet meegestemd hebben, de rechtmatigheid van het naar aanleiding van de verkiezingen gevormde bestuur niet erkennen en zich daartegen verzetten. Dit zal, zoals niet tot een gewapende georganiseerde strijd, dan toch tot vele kleinere conflicten aanleiding geven. De ervaring leert dat het zeker nadat voor het eerst een zekere mate van zelfbestuur wordt gegeven er een zekere periode van stabilisatie moet zijn voor de rust is teruggekeerd. Helaas geschiedt dit dan meestal doordat een zekere mate van dictatuur het wint van de democratische beginselen. Een typerend voorbeeld daarvan is de gang van zaken in de naburige Republiek Congo waar eerst zeer ernstige conflicten die vele doden hebben geëist zijn uitgebroken, doch thans de President van de Republiek, YOULOU, het gezag in sterke mate in handen heeft en er weer een zekere mate van vertrouwen in de toekomst begint terug te keren. De positie der Europeanen is in de Republiek Congo in het bijzonder in de hoofdstad Brazzaville, thans zeer gunstig en de verhoudingen tussen Europeanen en Congolezen zijn daar bijzonder goed. Alvorens over de toekomst van Belgisch Congo enige voorspellingen te kunnen doen, zal men goed doen eerst het jaar 1960 af te wachten en in geen geval vooruit te

lopen op hetgeen dat jaar zal kunnen brengen. Immers eerst aan het einde van 1960 zal het mogelijk zijn iets duidelijker te zien, waartoe de verwarde toestand die thans in Belgisch Congo heerst zal hebben geleid.

9. In vele andere landen van Afrika, in het bijzonder die landen die thans onafhankelijkheid hebben verkregen, worden de gebeurtenissen in Belgisch Congo zeer nauwlettend gadegeslagen. Speciaal wordt er ook aandacht geschonken - dit werd door vele Congolese politieke leiders bevestigd - aan de houding die Europeanen van andere dan Belgische nationaliteit in de conflicten die zich thans voordoen, aannemen. Voor de goodwill van die Europese landen elders in Afrika zal het van de grootste betekenis zijn, dat zij niet op de een of andere wijze in een conflictpositie in Belgisch Congo worden verward. Dit zal hen nog zeer lang worden nagehouden en zal de belangen van die Europese landen in andere Afrikaanse landen zeer ernstig kunnen schaden.
